

Riek Hartgers kan nu pas vertellen over wat ze in april 1945 meemaakte. © Jeroen Jazet

Overlevende Riek Hartgers-Abbink praat over de fosforbom die viel op de laatste oorlogsdag in de Zutphense wijk De Hoven, op 14 april 1945.

„Mijn haar was helemaal geel.”

Bron: Sander Grootendorst (De Stentor)

Het beeld is nooit van haar netvlies verdwenen. Al meer dan 75 jaar ziet Riek Hartgers-Abbink die kelder vóór zich waar ze zich met zeventien anderen schuilhield tot op de allerlaatste oorlogsdag in de Zutphense wijk De Hoven, 14 april 1945. Van de achttien mensen kwamen er zeven om het leven na de inslag van een fosforbom. Onder wie haar moeder en twee broers. Zelf raakte ze gewond. Ze praat er nu voor het eerst over.

„Ik kon niet meer lopen.”

Lammert Hartgers kijkt opzij naar Riek, zijn vrouw. *„Ze heeft het altijd van zich af gehouden, wilde het er niet over hebben. Maar nu is het tijd om het door te geven.”*

Adem

Het verhaal begint met de opsomming van zeventien namen. En ook de achttiende persoon die in de kelder aan de Voorsterweg 114 verbleef, ziet Riek nog zó voor zich. *„Elhorst de schoenmaker en zijn vrouw. Dan Jan Elhorst. En Tonnie en Mienie Elhorst, een tweeling. Wesselink en zijn vrouw. Jan en Dick Wesselink, Jopie Wesselink, Gerrit Wesselink.”*

Ze haalt even adem en gaat verder: *„Mijn moeder, Riek Abbink-Beker, ik ben naar haar vernoemd. Mijn vader, Bernhard Abbink, onze Gerrit Abbink en Johan Abbink. Dan... ikke. Tante Betsy uit Schiedam en een vriendin van haar, de enige van wie ik de naam niet meer weet.”*

Riek Hartgers-Abbink © Jeroen Jazet

Effect van de bom

„Wat ik in elk geval zeker weet”, zegt ze, is dat mijn haar door het effect van die bom helemaal geel was geworden. Maar ik weet niet meer of dat bij de anderen ook zo was. Waarschijnlijk wel.” Ze weet ook niet meer hoe lang de groep in de kelder heeft gezeten. *„Het zal vijf dagen tot een week zijn geweest.”* Precies de week waarin Zutphen aan de oostkant van de IJssel

al bevrijd was, Zutphen aan de westkant – de wijk De Hoven – nog niet.

Het huis was bereikbaar via de zolder: in de muur was een opening gemaakt, zodoende hoefde je niet over straat

„In de kelder lagen aan de ene kant aardappels opgeslagen, aan de andere kant stonden weckflessen”, beschrijft Riek. Het was een vrij diepe gewelvenkelder, een relatief veilige plek.

„Totdat die bom in de bedstee insloeg. Hij kwam vanaf de Voorsterklei, dus de achterkant van het huis. Daar lagen de Duitsers in loopgraven.” De Duitsers werden niet getroffen.

Bevrijd

„Hoe laat de bom is ingeslagen, kan ik ook niet zeggen. Het huis was bereikbaar via de zolder: in de muur was een opening gemaakt, zodoende hoefde je niet over straat.” Het vermoeden bestaat dat de bom 's morgens vroeg insloeg. Om 17.00 uur was immers heel Zutphen, dus ook de Hoven, officieel bevrijd.

Inwoners, onderduikers en bevrijders van de Zutphense buitenwijken vieren samen feest vlak na de bevrijding. © Gemeente Zutphen

Riek: „Tante Betsy was naar het oosten gekomen, omdat hier genoeg te eten was. Ook vlees hadden we. En brood met boter.” Honger was er dus niet, angst des te meer. Dat gevoel zal nooit meer helemaal weggaan. „Als kind kon je tijdens de oorlog de meeste tijd gewoon naar buiten. De Duitsers deden ons niets. We speelden met de buurtkinderen verstoppertje tussen de loopgraven.”

Op een tank werd ik daar naartoe gereden. De mensen spraken Engels. We kregen Kwatta-chocoladerepen

Na de inslag moest iedereen de kelder uit. „Elhorst, de schoenmaker, was heel dik, hij zat het dichtste bij het keldergat. Hij zei altijd: als er wat gebeurt, ben ik er als eerste uit. Dat is hem gelukt, hij heeft het overleefd, zijn vrouw niet. Jan Wesselink en Jan Engelhard hebben ons uit de kelder gehaald en overgebracht naar het souterrain van een woning aan de overkant van de weg. Tegenover waar nu de witgoedwinkel zit. Mijn moeder en de anderen zijn naar het ziekenhuis aan de Coehoornsingel vervoerd. Ik werd opgevangen op de Beele in Voorst. Op een tank werd ik daar naartoe gereden. De mensen spraken Engels. We kregen Kwatta-chocoladerepen.”

Op 17 april zijn haar moeder en broers overleden aan hun verwondingen, op 30 april zijn ze begraven. „Daar heb ik niets van meegekregen, mijn tante Dien heeft het me verteld. Ik woonde tijdelijk bij haar, aan de Oude Wed.”

Een ingekleurde foto van de bevrijding van Zutphen.

De gezinsleden liggen begraven op de algemene begraafplaats aan de Warnsveldseweg. Als 9-jarig meisje moest Riek na de oorlog de huishouding gaan doen. *„Mijn vader kreeg van stichting '40-'45 een uitkering van 19,25 gulden per maand. Daarvan waren we 4 gulden aan huur kwijt.”*

Leuke jongen

Tien jaar na de oorlog had Rieks vader een nieuwe vrouw. Voor Riek werd het tijd het huis te verlaten. Ze kende inmiddels een leuke jongen uit Voorst, Lammert. *„We hebben eerst een jaar lang bij mijn ouders gewoond”*, vertelt Lammert. Toen betrokken ze een huis in Loenen, waar ze nog steeds wonen. De twee zijn onafscheidelijk gebleken.

‘Sinds de inslag van die bom heb ik moeite met praten. Het eten vind ik gauw te droog, slikken gaat moeilijk, ik heb er pilletjes voor’

De verschrikkingen in de kelder hebben Riek nooit verlaten. *„Sinds de inslag van die bom heb ik moeite met praten. Het*

eten vind ik gauw te droog, slikken gaat moeilijk, ik heb er pilletjes voor.” Toch geniet ze wel van het leven, verzekert Riek: helemaal van hun beide dochters, drie kleinkinderen en twee achterkleinkinderen.

Nooit vergeten

Er valt een korte stilte, dan zegt Riek: *„Zo, het is verteld.”* Er lijkt een last van haar schouders te zijn gevallen. *„De gebeurtenissen zijn maar in kleine kring bekend. Je gaat er ook niet mee te koop lopen. Maar ik wil graag dat de klein- en de achterkleinkinderen het kunnen lezen. Ik hoop dat het nooit vergeten wordt.”*

Riek Hartgers met haar echtgenoot Lammert. © Jeroen Jazet